

ԳԻՐԳ ՄՆԱՅՈՐԴԱՅ

Ը Ս Ց

ՀՆԱԳՈՅՆ ՀԱՅ ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԹԵԱՆ

ՄԱԿԻՍՏՐՈՍԷ Փրփրոյ թալաթեանց՝ գրոցս այս առաջին հրատարակութեամբ՝ Սուրբ Փրոց հայ թարգմանութեան հարուստ գանձարանին մէջ՝ գեղեցիկ զարդ մ'ալ աւելցուց։ Հրատարակելն կը պատմէ ի յառաջբանին՝ հետեւեալ բարեբաղդ պատահումը։ «1896 թ. ամառը՝ զբաղուելով երեք շաբաթի չափ Ս. Էջմիածնի մատենադարանում, և նիւթեր ժողովելով Մովսէս Խորենացու պատմութեան վերաբերեալ հրկրորդ հետազոտութեանս հաւասար. . . գտայ բազմաւոր դիպուածով՝ ԺԵ դարու մէջ գրչագիր, Աստուածաշնչի մէջ մինչեւ այսօր բնու ածանթ մ և սովորական հայ թարգմանութիւնից բաղդարիւն տարբեր՝ մի այլ բարգմանութիւն, և այն՝ միայն Ա. և Բ. Մնացորդաց Փրփրի մէջ պահուած»։ Սակայն, ինչպէս ինքն իսկ կը վկայէ, կանոն քան զինքն այլոց աչքէն ալ չէր վրիպած այդ. վասն զի անոր հանդիպեր էին Ս. Էջմիածնի միտան Հ. Եղիս, և զեռաւելի առաջ 1773ին, յերուսաղէմ, Ս. Յակովբայ վանքին մէջ, Սարգիս վարդ. Հաճնցի. որ այսպէս կը գրէ. «Առաջին և Երկրորդ Մնացորդաց գիրքն յամենից տարածայն գտանեցան». — սակայն իրենց այս բարեբաղդ հանդիպումն ապարդիւն մնացեր էր ցարդ։

Իսկ Մալգ. թալաթեանց երբ այս նոր գիւտն ըրաւ՝ փութաց ծանօթացրնել Արարատ ամսագրի (1896) յուլիսի պրաւին մէջ մի քանի հատուած հրատարակե-

լով, զէմ առ զէմ գնելով այս և սովորական հայ թարգմանութիւնը։ Եւ այս հրատարակութեան միջոցաւ իմացաւ, թէ իւր յէջմիածնի գտած զբազորէն աւելի ընտիրն կար յերուսաղէմ, զոր ապա ընտրեց իբր բնագիր իւր ներկայ հրատարակութեան։

Անշուշտ Մալգ. թալաթեանց պիտի ներէ մեզի համառօտ քննական ակնարկ մը ձգելու իւր այս գեղեցիկ և ընտիր հրատարակութեան վրայ, զոր ամէն բանասէր կը գնահատէ արժանապէս։

Թալաթեանց այս նոր թարգմանութիւնը մերթ ասորբեղնէ եղած կը համարէ¹, իբր բեկոր մը այն հնագոյն կամ նախնական թարգմանութեան՝ զոր կը յիշէ Կորին, մերթ ալ շատ մերձաւոր կը գտնէ Երբայականին²։ Իսկ իրեն բուն սեփական կարծիքն է՝ թէ Փշխատայի վրայէն հոգած ըլլայ այդ թարգմանութիւնը, և Փշխատայի համար ալ կ'ըսէ թէ «Այնպատեցաւ, նորա տեղը յաջորդելով Յունականից կամ Եթովպականից Առորի թարգմանութիւնն ճշիւտ այնպէս, ինչպէս պատահեց հայերէն Աստուածաշնչին»։ զոր և կը յուսայ վերականգնել այս նորագիտ թարգմանութեամբ³։ Բայց Մեծ. թալաթեանցի փշշիթոյի անշնայտանադոշ մասին բրած գատաստանը թուի թէ հակառակ կ'ելլէ բնդհանոր բանասիրաց կարծեաց. վասն զի, ինչպէս նաեւ կը հաստատեն Félix Nève, Abbé Martin, և այլն, մինչեւ ցայսօր այս թարգմանութիւնն ամենէն աւելի տարածուածն է, եթէ ոչ միակ գործածականը, այն ամէն բրիտանոնայ ազգաց մէջ՝ որոց ծիսական լեզուն արամական է⁴, այնպէս որ նոր ամբողջական հրատարակութեան մը ձեռնարկելու փոյթ ռնեցած են բանասէրք։ Իբրաւ է՝ որ եղած են տարակուսողներ, թէ արդեօք ժամանակաւ փոփոխութիւններ կրնան քլէշիթոյ, սակայն փշշիթոյ երբեք ենթակայ եղած չ'է վերադիւն քննութեան՝ նման լատին

1. Ի Երուսաղէմ, էջ Ա.։

2. Անշ, էջ Ե. Ը. Ժ.։

3. Անշ, էջ Ժ.։

4. Introduction à la critique textuelle du N. T. էջ 108. — Revue des sources nouvelles

pour l'étude de l'antiquité chrétienne en Orient, էջ 54-59. Louvain. 1852. — Հմտ. J. Roges: Reasons why a new edition of the Peshito, or ancient syriac version of the O. T. etc. Oxford.

Հին Թարգմանութեան՝ զոր Դ. դարուն մէջ կատարեց Ս. Հերոնիմոս, կամ մեր Հայկա-կանին. այլ ունի երեք այլեւայլ և իրարմէ տարբեր թարգմանութիւններ, որք են Փի-լորքենեան, Գիւրթթոյի և Երուսաղեմի Դար-ձեալ, Փէշիթոյի համար մեր ըսածը կը հա-տատեն ամենէն Հին ձեռագիրներն և ամէն ասորի հեղինակներ, մեկնիչներ և պատ-միչներ:

Իսկ նորագիւտ Հայ թարգմանութեանս մասին կը համաձայնինք Մեծ. Խալա-թեանցի, համարելով զայն իբրեւ մասն մեր Հին թարգմանութեան. վասն զի Ե. դարէն վերջ ոչ մի յիշատակութիւն կը գտնենք Ս. Գրոց Հին կտակարանի համար ուրիշ թարգ-մանութեան մը ձեռնարկութեան: Սակայն կարող չենք որոշել, գէթ առ այժմ, նախ՝ թէ այդ նորագիւտ թարգմանութիւնն ինչ բնագրէ եղած է, և երկրորդ՝ թէ ինչպէս կարելի է բացատրել ընթերցուածոց այն ամէն տարբերութիւնները՝ որովք մեզ կը ներկայանայ այն — Դեռ աւելի պարզենք ըսածնիս:

Ի մեզ Սուրբ Գրոց երեք թարգմանու-թիւնք եղած կը համարուին, առաջին՝ ասո-րերէն Փէշիթոյի վրայէն, երկրորդ՝ Եօթա-նասնից յունարնէն, և երրորդ, թէ չհա-մարինք ամբողջական թարգմանութիւն մը՝ բայց կրկին ձուլում մը կամ սրբագրու-թիւն՝ Եփեսոսի ժողովրէն քիչ վերջ կոս-տանդնուպոլէն եկած օրինակաց, և ան-միջապէս յետոյ աղեքսանդրեան ձեռագրոց վրայէն: Արդ, այս երրորդ թարգմանութեան

իբրեւ բնագիր ունեցան մեր թարգմանիչք, ինչպէս որ կը կարծուի, այն յիսուն զրա-դիրներէն մին՝¹ զորս Եսեբրիս Կեսարացի օրինակել տուած էր Կոստանդինուս հրա-մանաւ, հռովմական կայսրութեան գլխաւոր եկեղեցեաց համար. և այդ՝ արդիւնք էր Ո-րոգինեայ բաղկատութեանց, որոց աստե-լ գանշաններն կը կրեն նոյն իսկ Հայերէն ձեռագրերը՝:

Յայտնի է թէ մեր նախնիք ամէն ինչ զոհեցին Սուրբ Գրոց բնաիր թարգմանու-թիւն մը ձեռք բերելու համար. և յիշուի, Աստուածաշունչը մեր մատենագրութեան գլուխ գործոցն, ոսկեղէն դարու փառքն է. մեր եկեղեցւոյ ամենէն աւելի պաշտելի վե-հագեաց վերջին ձիգն է: Կարելի չէր՝ որ զոհ ըլլային նոցա սոսկ թարգմանութեամբ, — խորհուրդ հարցուցին ամէն լեզուաց ուղեցին պարսկակել գանձոք հայկականին մէջ: Երկար պիտի ըլլար՝ եթէ ի վկայու-թիւն բերէինք մեր Ե. դարու պատմաց խօսքերն. յիշենք միայն ասորի մեծ հեղի-նակին, Բար — Հերէտի, ըսածն (ժԻ. զար). երբ մեկնելով Ժէ 1 սաղմոսը (ժԶ, ըստ Եբր. և Փէշիթ.) դիտել կու տայ, թէ Սիւմ-մաքոս կը կարդար. « Ո՛ւ գոն ինչ քարիք՝ առանց քո »: « Հայերէնը, կը շարունակէ նա, ասորի թարգմանութեան (Փէշիթոյ) նման է. « Բարիք իմ ինչ ի քեզ եմ »: Աստի կը հե-տեւի որ Հայք յետ թարգմանելու (զՍ. Գիրս) յունարնէի վրայէն, բաղկատեցին ասորերէ-նի հետ, և տեղ տեղ Փէշիթոյի բնութե-րուածներն ընդունեցան՝³ և նոյն մեկնիչը

1. Ուրիշ առգամ՝ մեր նախնեաց ընտրած բնագրի մասին պիտի խօսինք՝ առիթ առնելով վերջերս հրատարակուած Ermoniti բանախո-սութիւնը:

2. Կոնսթըրի խօսելով Ս. Գրոց Պաժփիւղեան օրինակին վրայ. « Թէ Հայերը Որոգինեայ սուրբ զրոց զազափարը ձեռուընէն ունէին՝ անտա-բակայս է. վասն զի կը գտնենք իրենց Աս-տուածաշնչին մէջ Որոգինեայ նշանները, նոյն-պէս Ակիզմասայ և Սիմաղուսի լուսանցից մէջ եղած խօսքերն՝ ելած են Որոգինեայ օրինակէն: (Ազգւթ. 1895. էջ 265):

3. Ծանօթ է թէ նոյն առգման ունի տար-բեր թարգմանութիւն ալ, որ Եօթնասնիցն է. « Եւ քարիք իմ չեմ թէ ինչ պիտոյ » Ծու տնն ձգածոյ մօս օ՛ն չբււան ձիււց. Աբրեմն ստոյգ է որ կրկին թարգմանութիւն ունեցած ենք Սաղմո-սաց, ինչպէս որ Լատինը եւս, մին Փէշիթոյի վրայէն և միւսն Եօթնասնից: — Բազմահման Հ. Ա. Սաբրեան գիտական հասուածի մը մէջ Ս. Գրոց վրայ (Բզմ. 1877, էջ 210) հետեւեալն է՝ Կաւանդէ. « Ի լուսանցս (ձեռագրաց) կը նշա-նակուին... երբեմն նաեւ Ակիզմասայ և Սիմա-ղուսի և Թէոդոսիոսի թարգմանութիւնները և

իր Գանձարան խորհրդոց գրքին մէջ՝ նման գիտողութիւններ կ'ընէ, այնպէս որ հայկական թարգմանութեան այժմեան բնագիրն կը համապատասխանէ ճիշտ մեր պատմըւչաց ըսածներուն, յորոց մենք պէտք էինք հետեւցընել այս թարգմանութիւնը: Մի և նոյն անձինք չէին կրնար կրկին անգամ թարգմանել Սուրբ Գիրքը՝ երկու այնպէս տարրեր բնագրաց վրայէն, ինչպիսիք են փէշիթոն և Եօթմանանիցը, բայց եթէ այդ երկու բնագրաց մէջէն ընտրելագործները քաղելով և այդպէս իրենց թարգմանութիւնը ամբողջացրնելով:

Մինչեւ ցարդ, կարելի է ըսել, սաոյգ չէինք գիտեր՝ թէ ինչ էր այն էական տարբերութիւնը՝ որ Ե. գարուն կիսուն մէջ կա-

տարուած երեք այս թարգմանութիւնները իրարմէ կը զանազանէին. որովհետեւ ոչինչ հասած էր մեր ձեռքը, կամ թէ հասեր էր՝ բայց չէր նշանաւոր մաս մը, այն սոսալին երկու թարգմանութիւններէն. վասն զի, եթէ կային հետքեր՝, բայց չունէինք ապահով անցքեր, զորս կարելի ըլլար ընծայել այն սոսալին երկու թարգմանութիւններէն միոյն. բայց նորագիւտ Միացորդաց Գիրքն պարզեց զայս ամենայն: Եւ անհուն անշրպեաւ մը կը նկատենք այս գրոց՝ հայերէն երկու թարգմանութեանց մէջ, երբ դժմ առ դժմ կը գննեք ու կը բազդատենք զանոնք, որոյ փոքրիկ օրինակ մ'ըլլան հետեւեալ համեմատական սիւնակներն (Ա. Միաց. ԺԱ):

Ա Ս Ո Ր Դ Ա Կ Ա Ն

11. Այս են Թիւք որանցն Գաւթի. զառաջին տեղին ունէր՝ զըլուս արանց երեսնից, Գէղէհու արիագոյնն. սա ձգեաց ստաւը, զեւրեհարիւր արտ ի միւսմ ժամու ստաակեաց:

12. Յետ որաւ էր իշէազար որդի հորեղբոր նորա, ի քաղաքէն Գահուհ, սա էր իշխան սորանցն երեք հարիւրաց:

13. Յորժամ էր ընդ Գաւթի ի փառի ջուրցն, որ արագգէք ապին պատերազմի և անդ էր ազարակ վարեալ զարեաւ, և ժողովորդն փախուցեալ էր յերեսաց այլազգեացն:

14. Եւ կացին ի մէջ ազարակին և պահցին զնա, սպանեալ զայլազգիսն. և ետ Տէր յաղթութիւն մեծ:

Ե Բ Բ Ա Յ Ա Կ Ա Ն

11. Եւ այս թիւ զօրաւորացն Գաւթի. Եղւառամ որդի Աբամանի՝ իշխան ի մէջ երեսնից. սա վերացոյց զնիգակն իւր ի վերայ երեքհարիւր վերաւորացն իմանգամայն:

12. Եւ յետ նորա Եղւազար որդի հորեղբոր նորա՝ Աբուբացի, որ էր յերես զօրաւորսն:

13. Սա եղև ընդ Գաւթայ յսխառ զ'ամիմ, մինչ այլազգէք ժողովեացն (ի տեղւոյ) անդ ի պատերազմ: Եւ էր ազարակ երկրին այնուրիկ լի զարեաւ. և փախեաւ ժողովորդն յերեսաց այլազգեացն:

14. Կացին սոք ի մէջ ազարակին և պաշտպանեցին նա: Եւ իբրեւ հարին զայլազգիսն՝ ետ Տէր վրկութիւն մեծ ժողովրդեան իւրոյ:

անոնց զորժամած բառերը» . և ի ծանօթութեան. «Այս զանազան թարգմանութեանց օրինակ մը ունինք և Ղազար փարպ. 114. ուր յիշելով ժՅ սաղմոսին տող մը, կ'ըսէ «Յագեցան իկրակից, որ միւս եւս քաղցմանի՝ խոզնեկաւ աւել, և քողիմ զմնացոսած տղայոց խորանց» . ո՛ր է այդ միւս թարգմանին, յունական բառին մէջ զրի տարբերութիւնէ առաջ եկած զանազանութիւն մ'է: Զոր կը գտնենք նաեւ ի Ս. Ոգոստինոս. յԱռնորոս և ի Հոսմայական Սաղմոսարան, և յԱպոկրիֆարիստի մեկնութեան» :

Ի. Միջ մինչեւ ցարդ ծանօթ եղած պատա-

ռիկներէն է Մարկ. ԺԱ 9-20 համարներուն կրկին թարգմանութիւնը, զորս ժամանակաւ (թգմ. 1877, էջ 212) չհասարակած է Հ. Ա. Սալքեան: Abbé Martin մեծ հատոր մը նուիրելով Մարկոսի ժՅ զլեւոյն այս անցից աւել տարանք մաս կազմելուն կամ ոչ, կը յիշէ երկու թարգմանութիւններն ալ, և այդ նոր պատասխիկը, զոր հնագոյն կ'անուանէ, ֓էշիթոյի՝ ասորի բնագրին վրայէն չի կոնար եղած ըլլալ կ'ապացուցանէ, այլ յունարենէն: (Introduction à la critique textuelle du N. T. Հա. Բ. էջ 328-329):

15. Յետ այսորիկ յիշանել երէց ի զօրաւա-
րացն առ Դաւիթ ի քարալարն Արլամ, մինչ բա-
նակէ այլազգեացն բանակեալ էին ի հովտին
սկայից:

16. Եւ Դաւիթ բնակէր ի խորանի, և զօր
այլազգեացն ի Բեթղէհէմ:

17. Յանկացեալ Դաւիթ առէ. ո՛չ թէ մատու-
ցանէր ոք ինչ ի ջրոյ զոր արբի ի մեծէ ջրհո-
րոյ անտի Բեթղէհէմի՝ որ առ զրան քաղաքին:

18. Եւ վաղվազակի զայն լուեալ երեցունց
արանցն այնոցիկ, պատառեցին և մտին ի բա-
նակն այլազգեաց, և անցեալ հանին ջուր ի
մեծէ ջրհորոյ անտի որ էր ի Բեթղէհէմ՝ առ
զրան քաղաքին, և առեալ բերին և ընծայեցին
Դաւթի. որ սակիս ոչ կամեցաւ ըմպել զայն,
այլ եհեղ զայն առաջի Տեառն:

19. Եւ առէ. քաւ լիցի ինչ, Տէր, եթէ արա-
րից զբանդ զայդ առաջի Աստուծոյ իմոյ. արքա
այսոցիկ ի զուրս վազեցին, ի կշիռ եղեալ զա-
րին պարանոցի իւրեանց. և ոչ կամեցաւ ըմ-
պել զայն. զայս արարին երեք զօրաւորքն
այնոցիկ:

ԵՐՐԱՅԱԿԱՆ Ի Ե

11. Եւ այս թիւ զօրաւորացն Դաւթի. Խզ-
բաւա՞մ¹ որդի Աբամանի, առաջին յերիցն², նա
ձգեաց զսորսն իւր միանգամայն ի վերայ ե-
րեքհարիւր վրաւորացն՝ ի միսւմ ժամանակի:

12. Եւ յետ նորա Եղէազար որդի Դովդայի
աբուքացոյ. նա յերիս զօրաւորան:

13. Եւ ընդ Դաւթայ ժառանգողովմէ: Եւ
այլազգքն ժողովեցան անգր ի պատերազմ. և
էր մասն ինչ անդառտանին լի զարեաւ, և
գօրն⁵ փախեաւ յերեսաց այլազգեացն:

14. Եւ եկաց ի մէջ մառինն և պահեաց զնա.
և հարին զայլազգիսն. և արար Տէր փրկու-
թիւն մեծ:

15. Եւ իջին երեք յերեսուն իշխանացն ի

15. Եւ իջին երեք յերեսուն իշխանացն ի
վէճն յօրում էր Դաւիթ յայրն Ողողմայ, մին,
այլազգէք բանակեալ էին ի հովտին Թափայիմ:

16. Արդ Դաւիթ էր ի պտհակո. և բանակ
այլազգեացն ի Բեթղէհէմ:

17. Եւ ցանկացաւ Դաւիթ, և ջուր, ասէ.
«՝ ապր ինչ ջուր ի ջրհորոյն Բեթղէհէմի՝ որ
է առ զրանն:

18. Եւ երեքն այնոցիկ անցին ընդ բանակն
այլազգեաց և հանին ջուր ի ջրհորոյն Բեթ-
ղէհէմի, որ էր առ զրանն, և բերին առ Դա-
ւիթ ըմպել: Որ ոչ կամեցաւ, այլ մասնաւոր
նուիրեաց զայն Տեառն,

19. Ահելով. Գաւ լիցի ինչ զի առաջի Աս-
տուծոյ իմոյ արարից զբանդ զայդ, և զարին
արանցդ այդոցիկ արբից, վասն զի ոչուվքն
իւրեանց բերին ինչ ջուր: Եւ վասն այսորիկ
ոչ կամեցաւ ըմպել: Չայս արարին երեք զօ-
րաւորքն:

ՆՈՐԱԿԻՆՏ ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԹԻՆ

11. Եւ այս թիւք են զօրաւորացն Դաւթի.
Յետեւան որդի Գառամայ առաջի քան զերիսն,
սա սուսեր ի վեր առեալ ընդիսառնէր ի մէջ
ինն հարիւր³ յարձակելոցն միանգամայն:

12. Եւ յետ նորա Եղէազար որդի Ռոտեա
հաւերեղաւոր նորուն. և սա էր յերից անտի
հաւոր որ ընդ Դաւթին իսկ էր ի Սեղանն:

13. Եւ այլազգքն ժողովեալ էին ի զօրծ
պատերազմի. և անդ էր երկիր մի յազարակի
վարեալ լի ոսպմար, և զունդն Դաւթեան ի
փախուստ դառնայր յերեսացն այլազգեաց:

14. Եւ նա առեալ ունէր զտեղին ի մէջ
երկրի վիճակաց, և զերկիրն արեցուցանէր
և զայլազգիսն վանէր, և առնէր փրկութիւն
մեծ ի ձեռն Տեառն՝ ժողովրդեանն ամենայնի:

15. Եւ իջին երեք ոմանք յերից զնոցն ան-

1. Բաւ Եթ. Գեթեթադ Դեթածն.

2. Բաւ Եթ. « երեսից » τριήκοντα, մերն
գտնէ համաձայն Թադ. « իշխան երբ մա-
սինն »:

3. Թադաւորութեանց Գրքին մէջ. « ութհա-
րիւր »:

4. Բաւ Եթ. « Փաստորմին ». իսկ ասորե-
րէն Փատ = վիճակ, փոս, ա՛ մայա = ջրոր. Թա-
դաւորութեանց մէջ կը գնէ « ի ծնունն »:

5. Բաւ Եթ. « ժողովուրդն » δ λαός, համա-
ձայն այլոց:

վէճն առ Դաւիթ, յայրն Ողորմայ: Եւ բանակ
այլազգեացն էր բանակեալ ի հովտին սկայից:

16. Եւ Դաւիթ յայնժամ էր յամրցին. և
զօր՝ այլազգեացն էր յայնժամ ի Բեթլհաճեմ:

17. Եւ ցանկացաւ Դաւիթ և առէ. ո՞ւր
բուցանէր ինձ ջուր ի ջրհորոյն Բեթլհաճեմի,
որ էր առ դրանն:

18. Եւ պատառեցին երեք զբանակ այլազ-
գեացն, և հանին ջուր ի ջրհորոյն Բեթլհաճե-
մի, որ էր առ դրանն, և առին և եկին առ Դա-
ւիթ. և ոչ կամեցաւ Դաւիթ ըմպել զայն, և
նստիբեաց զայն Տեառն:

19. Եւ առէ. քաւիչ լինցի ինձ Առաստած առ-
նել զբանդ զայդ, եթէ զարիւն արանցդ այգո-
ցիկ արբից յանձինս իւրեանց. վասն զի ոգ-
ւովքն իւրեանց բերին զայդ: Եւ ոչ կամեցաւ
ըմպել զայն: Զայս արարին երեք զօրաւորքն:

Բաղդատութեանս ասորական և եբրայա-
կան մասերը թարգմանեցինք Վաղդանի Սուրբ
Գրոց հրատարակութենէն, իսկ Եօթնասո-
նից յունարէն բնագրին մեր թարգմանու-
թենէն ունեցած ինչ ինչ փոքրիկ տար-
բերութիւնքը՝ զոչացանք ի ստորեւ ծանօ-
թութեամբ նշանակել: Կարելի էր յաւելոյ
ստանց վրայ հինգերորդ սիւնակ մ'ալ, այն
է Բ. Թագաւորութեանց Ի. Գլ. 8—18 հա-
մարները, ուր զբեթէ բառ առ բառ նոյն
ղիպուածները կը պատմուին, և որով նո-
րագիւտ թարգմանութեանս ասորերութիւնքը
քիչ մը լուսւորել. այսպէս, օրինակ իմն,
մինչ այլ թարգմանութիւնք համաձայն մե-
րինին կը գնին, «Անպատան լի գարեառ»
(13), նորագիւտ Մնացորդաց Գիրքն հա-
մեմատ Թագաւորութեանց գրոց ունի «լի
ասպամբ»:

Հուսկ յիշենք նաեւ հետեւեալ եօթն բա-
ռերը՝ զորո Մեծ. խալաթեանց կը ներկա-

տի, զի էր Դաւիթ յայրի անդ վեմին Ողորմայ,
և զունդք այլազգեաց պատրաստեալ ի պա-
տերազմ ի հովտին Տեառնայ:

16. Եւ Դաւիթ յայնժամ արգելեալ էր ի
ներքս. և զունդքն այլազգեաց պատեալ էին
ջուրը զհովտան Բեթլհաճեմ:

17. Եւ ցանկանալով տենջացաւ Դաւիթ և ա-
ռէ. լինէր ո՞ք որ զայր բերէր ինձ ջուր ի Բեթ-
լհաճեմ ջրհորէ անտի՞ որ մերձ առ դրանն է:

18. Եւ անգէն վաղվազակի երեքն յարձա-
կեցան ի վերայ զնոյն այլազգեաց և զունդն
պատառեցին, և ջուր առեալ բերին ի ջրհորէ
անտի ի Բեթլհաճեմ, որ էր մերձ առ դրանն:
Եւ առ[եալ]՝ Դաւիթ ոչ կամեցաւ ըմպել ի ջրոյ
անտի, այլ զոհէր զնա առաջի Տեառն իբր ի
նուէրս պատարագաց, և առեր:

19. Քաւ լինցի ինձ, եթէ արարեց զբանդ
զայդ, եթէ յարիւն արանցդ այգոցիկ ի փո-
խանակել զոգիս իւրեանց բնդ ջրոյդ, եթէ ար-
բից ես այսի: Զայս այն երեքն արարին:

յացընէ ի յառաջաբանին, բսելով «Ոչ պակաս
արժանի են ուշադրութեան և մի շարք նախ-
նական հին զրականութեան մէջ մինչեւ այսօր
գեո չը պատահած բաներ. (գլթ բստ Հիվ-
բորն) որ. բերանապարիշտ (Բ. Մն. թ. 4)
որ համապատասխան է Եօթնասնից թարգ-
մանութեան «մատուակ» բառին. — զվեհալ
(Բ. Մն. ի. 2) բստ Եօթ. թրգմ. «ա-
պականեալ». երեւի՝ միծ (տիղմ, աղա)
բառի հետ առնչութիւն ունի. — ռոնէքեւեայս
(Բ. Մն. Ե. 9) բստ Եօթ. թրգ. «եյս» (մծ
տոնի կամ ժողովի իմաստով). — պատ-
գարնել (Բ. Մն. յ. 20) Եօթ. թրգ. «և
ոչ եւս գոյր զօրութիւն». — քարապսակ (Բ.
Մն. ի. 12) Եօթ. թրգ. «պլուս բարան-
ձաւի». — քակըով (Ա. Մն. ի. 20) Եօթ.
թրգ. «սրա՛հ» — քեփոք (Ա. Մն. ի. 17)
բուն եբրայական բառ. Եօթ. թրգ. ունի այս
տեղ «աշալ» և «բաժակ»: — Մնէր այս բա-
ռերէն երկուքը միայն կարող եղանք լու-

1. Ըստ Եօթ. «բանակ» οὐστρημα.

2. Լուսադայն էր որոշել զնելով երեքն:

3. Նորագիւտ Թարգմանութեան մէջ յայտնի
կը տեսնուի թէ կը պակսի տող մը:

սարահել. առաջինը «գլմեայ» գտանք Մեծ. Վ. Հ. Ալիշան Վ.ի Առնեան բառարանի ձեռագիր յաւելումնոց մէջ նշանակուած՝ գլմեայ օղբ (Ոսկ. Մեկ.), զբժեմայ = արամեայ. (Հին բառոցք). երկրորդը «բակ-բով» որ յունարէնի մէջ ըստ Եղծանաանից կը համապատասխանէ Ζαρκω բառին, և նոյն անցքը կը պակսի երբայականին և ասորա-կանին մէջ. ինչպէս նաեւ «բիփուր» բառին յուն. Χεφουρէ բառն պըստած:

Ուզեղով կնքել մեր այս սուղ խորհրդածու-թիւնքը, կը հետեւցնենք թէ որչափ ծանօթ ըլլան մեզ Միացորդաց այս նոր Գրաց գանա-գանութիւնքն, նոյնչափ ալ անծանօթ է իւր քնագիրն ոսկից եղած է այս թարգմանու-թիւնն. սակայն երկար և մանրակրկիտ քն-նութեան բովոց մէջ՝ զիւրաւ պիտի լուծուին այս և ուրիշ գլուխարութիւնք, զոր ընդ առաջ պիտի հանէ ուսումնասիրելու այնքան կա-րօտ և արեանի այս Գիրքս:

Հ. Բ. ԶՐԱՔԵԱՆ

ԷՏԿԱՐ ԶԱՅԻՆ

Պ. Էտար Կաշին Փարիզու աղագային այն նկարչներէն է որ Հայուն գեղարուեստին վրայ օտարին լաւ գաղափար կը ներշնչեն. ու անոց մէջ Պ. Կաշինը ըստ իւր մասնագիւղին ամե-նէն առաջինն է: Տակաւին պատանի մ'է հա-սակաւ. բայց ըստաճում իւր արհեստին մէջ. օր առօր վրայ կը նշուակուի գնահատելի նկա-րէն. ու Փարիզու մամուլը անդադար սկսած է անոր վրայ զրուատիք կարգաւ: Պ. Կաշին «Բէքլաժ Գնեթէն» կը փախչի ու կը թողու որ գործն շինքը հոչակէ. ու կը հռչակուի: Քաղ-կեղանին Միութեամբան վարժարանի աշակերտնե-րէն է. նոյն իսկ նախակրթական դասնիկացքն մէջ, իր արտադրած ուրուագիծ գլմեայականե-րով վարժապետաց ու շարժութիւնը կը գրաւէր

ու զարմանք կը պատճառէր: Փոքր հասակէն կը խոստանար մեծ աղագայ, որուն երեւումը սկսած է ներկայիս: Մենք չենք միայն անոր գործոց սքանչացող ալ Եւրոպայի մամուլը, որ գեղարուեստի նրբացած ու կատարելագոր-ծուած ճարտարութեան՝ շատ ծանօթ է, ու նայն արուեստին նուիրուած ամենէն ձեռնհաս ու անհաւաք քննադատ փարիզեան Լա Ռիպլիս տ'Ալս հանգէսը (1900 յունուար 13) Պ. Կաշինի գը-ծերուն հետեւեալ ուսումնասիրութիւնը կը հրատարակէ:

ԻՄԲ.

Ս Ե Ն տարի առաջ, Վենետիկն Փարիզ հասաւ, ոգեւորուած՝ ա-րեւելեան անոյշ անգործութիւն-ներու, խեղճուկ կամ փառահեղ հրշանիկ ծաղլութիւններու, իտալական պերճանքի, մե-ռեայ քաղաքականութեանց նսեմ գեղեցկու-թիւններու և երբեմն յղացուած զլուխ-գոր-ծոցներու, գանձեր, անշարժ ու խանդավառ շքեղութեանց ցնորքներով Հայ մը, Պ. Էտար Կաշին: Այս Հայը գնաց քնակելու, Գիշի հրապարակին մէջ, ծանօթ աղակալից թա-ղին կնքորոնը, և մտածկոտ, պոլսը մեծ ա-րուեստանոցի ապակափեղկին առջեւ, մոիկ ըրաւ կառքերու շառաչիւնին որ կարծես վեր կը բարձրանար անհուն մեքենայէ մը, հե-տեւեցաւ համակերպուած ամբոխներու հօ-տին՝ զոր համայնակառքերու զանդաղաշար-ժութիւնը կը քաշէ իր ետեւէն, զիմաստուեր-ներուն՝ զոր զուտ կը ժայլքեն ձոխ, ջուա-րակուած, սակեզօծ կրպակները: Ամբոխը, անընդհատ զօտի, կ'անցնէր միշտ՝ զորշ, անպոյն, բազմապիմի: Մեծ ճամբուն զլուխը, խափանուած սրճարաններու զարատափին ժխորովը, փողոցները կ'երկնան՝ ուղիղ և աղառտ, ծառուղիները կը սկսին, զօստտ, եղերուած սեւ ծառերով, թրջած, ճղալած, ուր կը տողաշարուի մերթ ասոնավանտի մը տաք աղաթ. կինները կ'անցնին հանգրիմած շրջագոնետներով, ցնցոտաւոր աղբատներ կը թափառին ամթածանք, բոխակիր կամ կա-ռաձիգ մարգեր կը տաժանին վառտակաբեկ, Զգաստ և անգինով, հոգին յուզուած հիաց-ման, զթովեան և զգացած հրապոյրի ան-նակնկալ կրքերու խառնակութեամբ մը, օ-տարականք կը նայի և տեսնելու չի վար-